

VAIKUTTAVAT JULKISET HANKINNAT –TOIMENPIDEOHJELMA HANKINTA-SUOMI

Tiivistelmä 1.10.2021

Visio: Suomi on 2020-luvulla eurooppalainen edelläkävijä julkisten hankintojen johtamisessa, osaamisessa, tiedon hyödyntämisessä, innovatiivisuudessa sekä taloudellisessa, ekologisessa ja sosiaalisessa vastuullisuudessa - näin saamme toimivia hankintoja.

1. Tausta ja lähtökohdat

Suomen julkisten hankintojen volyyymi on vuositasolla arvioituna noin 47 miljardia euroa. Tämä tuo mahdollisuuksia julkisen talouden kestävyuden parantamiseen sekä yhteiskunnallisten tavoitteiden edistämiseen julkisten hankintojen kautta. Kehittämisen ja uudistamisen tarve on huomioitu myös EU:n komission lokakuussa 2017 julkaisemassa aloitteessa sekä OECD:n selvityksessä vuoden 2019 alkupuolella.

Hallitusohjelmassa julkisille hankinnoille asetetaan lukuisia tavoitteita liittyen mm. tehostamiseen, kestävään kehitykseen, innovaatioihin, ilmastotavoitteisiin, sosiaalisiin näkökohtiin, osaamisen kehittämiseen, parhaiden käytäntöjen levittämiseen, ympäristönäkökohtiin, sosiaaliseen työllistämiseen, kotimaisen ruoan asemaan, teknologiseen kehitykseen, elinkaaritalousuuteen, laatuun, vastuullisuuteen ja kaksikielisyyteen. Hallitusohjelman mukaan sovitaan valtioneuvoston yhteisistä tavoitteista ja konkreettisista linjauksista sekä lisätään ministeriöiden välistä käytännön yhteistyötä.

Julkisiin hankintoihin liittyviä erilaisia kehittämistarpeita ei voida edistää pelkästään lainsäädännön keinoin. Hankintojen vaikuttavuuden edistämiseen tarvitaan yhteistyötä sekä ministeriöiden välillä, että kuntasektorin ja tarjoajien kanssa. Yhteisten tavoitteiden ja linjausten laatimiseksi sekä edistämiseksi tarvitaan kansallinen julkisten hankintojen strategia.

Valtiovarainministeriö asetti Vaikuttavat julkiset hankinnat –toimenpideohjelman (Hankinta-Suomi) laatimaan kansallisen julkisten hankintojen strategian, lisäämään julkisten hankintojen toimijoiden yhteistyötä ja kehittämään hankintojen vaikuttavuutta. Hankinta-Suomi -toimenpideohjelman toimikausi on 5.9.2019 – 31.12.2023 ja sitä johdetaan yhteistyössä Suomen Kuntaliitto ry:n kanssa.

2. Yhteistyö ja julkisten hankintojen strategian valmistelu

Hankinta-Suomi –ohjelman valmisteluvaiheessa 5.9.2019 – 9.9.2020 laadittiin laajassa yhteistyössä hankintojen ammattilaisten sekä strategisen johdon kanssa Suomen ensimmäinen yhteinen kansallinen julkisten hankintojen strategia. Valmistelutyössä oli mukana hankintayksiköiden ja tarjoajien edustajia sekä julkisia hankintoja tukevien asiantuntijaorganisaatioiden ja tutkijoiden edustajia. Valtion, kuntien sekä muiden hankintatoimijoiden johtajista koostuva Johdon foorumi kokoontui useasti antamaan näkemyksiään strategiaan. Julkisten hankintojen asiantuntijoista koottu valmisteluryhmä puolestaan työsti strategian sisältöä ja laati tilannekuvan Suomen julkisten hankintojen nykytilasta sekä kehittämiskohteista.

Kevään 2020 aikana järjestettiin sekä johdolle että hankinta-asiantuntijoille sähköiset verkkoavoriihet, aluekierros sekä avoimia strategiatyöpajoja. Strategialuonnos esiteltiin kaikille avoimessa verkkoseminaarissa

3.6.2020, jonka jälkeen se oli kesän ajan lausuntokierroksella. Strategia lanseerattiin Kuntamarkkinoilla 9.9.2020 ja annettiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä 10.9.2020. Kuntasektorilla strategiasta annettiin suositus yleiskirjeellä 28.1.2021. Yleiskirjeet ovat Kuntaliiton ohjeita ja suosituksia kunnille ja kuntayhtymille.

3. Kansallinen julkisten hankintojen strategia

Kansallisen julkisten hankintojen strategian valmistelussa on huomioitu hallitusohjelman julkisiin hankintoihin liittyvät lukuisat tavoitteet kuten myös kuntien strategiset tavoitteet. Strategia konkretisoi yhteisen näkemyksen siitä, mitä julkisin varoin tehtävissä hankinnoissa on tärkeää tavoitella. Se mahdollistaa yhdessä suunnitellut konkreettiset toimenpiteet, joilla tuetaan tavoitteisiin pääsemistä. Hankintastrategia ei sisällä uusia linjauksia hankintalain muutoksista, mutta strategian tavoitteet ja niistä käyty keskustelu huomioidaan lakimuutoksia valmisteltaessa.

Valtioneuvoston periaatepäätöksenä annettu julkisten hankintojen strategia sitouttaa toimijat yhteisiin tavoitteisiin, konkreettisiin kehittämistoimiin ja laajaan yhteistyöhön. Ministeriöt sitoutuvat toteuttamaan strategian tavoitteet omassa ja hallinnonalansa toiminnassa. Periaatepäätös sisältää strategian lisäksi sektoriministeriöiden antamat kansallista julkisten hankintojen strategiaa toteuttavat konkreettiset linjaukset ja toimenpiteet innovaatioihin sekä vastuullisiin elintarvikehankintoihin liittyen.

Kuntasektorilla strategiaan sitoutuminen on vapaaehtoista. Kunnat voivat poimia osaksi omia strategisia tavoitteitaan kansallisesta strategiasta ne linjaukset, jotka sopivat niiden toimintaan.

Yhteisellä kansallisella strategialla ja laaja-alaisella yhteistyöllä saadaan pitkän aikavälin vaikuttavuutta. Strategisempi ote mahdollistaa hankinnoissa olevan potentiaalinen hyödyntämisen yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Strategian myötä julkisia hankintoja toteuttavat tahot, kuten valtio, kunnat ja seurakunnat, saavat työnsä avuksi konkreettisia työkaluja. Yritykset ja järjestöt saavat uudenlaisen kumppanuuden myötä liiketoimintamahdollisuuksia. Useat kansalaisille tärkeät palvelut tehdään julkisina hankintoina ja strategia tuo mukanaan parempia arjen asiakaskokemuksia.

Strategian sisältö

Julkisten hankintojen strategia koostuu kahdeksasta kehittämisen osa-alueesta eli strategisesta tahtotilasta ja 25:stä niitä konkretisoivasta tavoitteesta. Ne on esitelty tarkemmin liitteessä.

Strategiassa kehittämisen kärkinä ovat strateginen johtaminen sekä hankintataitojen edistäminen. Hankintoja johdetaan strategisena toimintona ja hyödynnetään hankintojen potentiaali tavoitteiden saavuttamisessa. Hankinnat tehdään ammattimaisesti ja hankintaosaamista kehitetään jatkuvasti.

Tiedolla johtaminen ja vaikuttavuuden arviointi tukevat strategista johtamista. Tahtotilana on, että Suomi on edelläkävijä hankintojen tiedolla johtamisessa ja vaikuttavuuden kehittämisessä.

Kehittämistyön keskiössä on toimivien ja laadukkaiden tuotteiden ja palveluiden hankkiminen siten, että kaikki osapuolet ovat osallisina prosessissa ja markkinat ovat elinvoimaiset. Kilpailutukset onnistuvat ja tarjouksia saadaan riittävä määrä vain silloin kuin yritykset kokevat julkiset hankinnat houkutteleviksi. Julkisten hankintojen osana voidaan synnyttää myös innovaatioita. Haasteita ratkaistaan innovaatioilla ja hankintoja tehdään kokeilevasti ja kehitysmuotoisesti.

Edellä mainittujen osa-alueiden kehittämisen avulla voidaan saavuttaa taloudellista, sosiaalista ja ekologista kestävyttä. Hankinnoilla edistetään yhteiskuntavastuullisesti julkisen talouden kestävyttä, edistetään sosiaalista yhteiskuntavastuuta julkishallinnon sekä yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyönä. Suomi on ekologisten julkisten hankintojen suunnannäyttäjä.

Strategian liitteenä on ensivaiheen toimeenpanon kuvaus, joka sisältää 30 konkreettista toimenpidettä. Strategian toimeenpanoa varten on suunniteltu teemaryhmärakenne, jonka avulla toimeenpano on käynnistynyt.

Strategiaan on liitetty myös mittaristo, joka tekee näkyväksi tavoiteltavan systeemisen muutoksen. Mittareiden avulla voidaan seurata strategian vaikutusta ja aikaansaatuja tuloksia sekä ohjata tulevia toimia ja resursseja.

4. Strategian toimeenpano ja seuranta

Hankinta-Suomi -ohjelma voidaan jakaa strategian valmistelu- ja toimeenpanovaiheeseen, vaikka toimeenpanon toteutusvaihe on käynnistynyt rinnakkain strategiatyön aikana selkeiden ja jo käynnissä olevien toimenpiteiden osalta. Toimeenpanovaihe käynnistettiin heti strategian valmistumisen jälkeen syyskuussa 2020. Toimeenpanovaiheelle on luotu uusi ohjelmanhallinta, vastuunjako ja viestintäsuunnitelma sekä mittarit työtyjen tunnistamiseksi ja tulosten saavuttamiseksi.

Teemaryhmät

Strategian toimeenpanoa varten perustettiin syksyn 2020 ja alkuvuoden 2021 aikana tahtotilojen mukaisesti kahdeksan kaikille avointa teemaryhmää. Teemaryhmien tehtävänä on suunnitella ja käynnistää konkreettiset toimet, joilla tuetaan kansallisen strategian tavoitteiden toimeenpanoa. Teemaryhmät laativat toimenpiteistä tarkemmat suunnitelmat sekä valmistelevat tarvittavat asiakirjat toimenpiteiden käynnistämiseksi ja toteuttamiseksi. Teemaryhmät ovat avoimia ja niihin voi ilmoittautua [tästä linkistä](#).

Teemaryhmät ja niiden vetäjät:

1. Strateginen johtaminen

- kehityspäällikkö Maria Röykkä, Hansel
- varautumisen ja turvallisuuden asiantuntija Ari Korhonen, Kuntaliitto
- erityisasiantuntija Antti Rissanen, valtiovarainministeriö

2. Hankintataitojen kehittäminen

- ohjelmapäällikkö Martina Nisula, valtiovarainministeriö
- suunnittelija Niina Ruuskanen, Kuntaliitto
- tutkija Marika Tuomela-Pyykkönen, Oulun yliopisto

3. Tiedolla johtaminen ja vaikuttavuus

- hankejohtaja Seija Friman, Valtiokonttori
- kehittämisspäällikkö Marja-Liisa Ylitalo, Kuntaliitto

4. Toimivat hankinnat

- osastopäällikkö Antti Neimala, työ- ja elinkeinoministeriö
- johtaja Jarkko Huovinen, Kuntaliitto

5. Innovaatiot

- erityisasiantuntija Jaana Räsänen, työ- ja elinkeinoministeriö
- innovaatiopäällikkö Arto Holopainen, Kuopion kaupunki
- projektipäällikkö Jouko Miettinen, Kuopion kaupunki

6. Taloudellinen kestävyys

- erityisasiantuntija Antti Rissanen, valtiovarainministeriö
- N.N. kuntasektorin edustaja

7. Sosiaalinen kestävyys

- ohjelmapäällikkö Martina Nisula, valtiovarainministeriö
- hankintajohtaja Tiina Ekholm, Vantaan kaupunki

8. Ekologinen kestävyys

- neuvotteleva virkamies Taina Nikula, ympäristöministeriö
- ympäristö- ja kehitysjohtaja Kari Kankaala, Tampereen kaupunki

Ministeriöiden laatimat toimintasuunnitelmat hallinnonaloilleen

Kukin ministeriö on alkanut laatimaan omalle hallinnonalalleen toimintasuunnitelman ja strategian tavoitteet huomioivat tulosohjausasiakirjat siten, että niitä voidaan toteuttaa vuonna 2022.

Strategian toimeenpanon seuranta

Teemaryhmien tuloksia ja toimenpiteiden edistymistä seurataan jatkuvasti ja niistä raportoidaan ohjausryhmälle. Ministeriöiden laatimista toimintasuunnitelmista raportoidaan säännöllisesti julkisen hallinnon uudistamisen poliittiselle johtoryhmälle.

Strategian muuttumista toiminnaksi seurataan strategian liitteeksi laadittujen mittareiden avulla. Mittarit tekevät näkyväksi tavoiteltavan systeemisen muutoksen ja niiden avulla voidaan seurata strategian vaikutusta ja aikaan saatuja tuloksia. Mittareiden tuottaman tiedon avulla voidaan myös ohjata tulevia toimia ja resursseja.

5. Toimeenpanovaiheen organisointi ja yhteystiedot

Ohjelman omistaja

Ohjelman omistaja on valtiovarainministeriöstä alivaltiosihteeri Päivi Nerg.

Ohjelman johtaja

Ohjelman johtajana toimii valtiovarainministeriöstä finanssineuvos Tarja Sinivuori-Boldt.

Ohjelman ohjausryhmä

Ohjausryhmä ohjaa ohjelmakokonaisuuden työtä. Ohjausryhmä vastaa siitä, että hallitusohjelmassa asetetut tavoitteet ja linjaukset sekä eri tahojen näkemykset tulevat huomioon otetuiksi ohjelmassa ja sen tuotoksissa.

Puheenjohtajana toimii ohjelman omistaja Päivi Nerg ja varapuheenjohtajana Kuntaliiton varatoimitusjohtaja Hanna Tainio. Ohjausryhmän muita jäseniä ovat valtiovarainministeriön osastopäällikkö Juha Sarkio, työ- ja elinkeinoministeriön osastopäällikkö Antti Neimala, Helsingin kaupungin hankintajohtaja Jorma Lamminmäki sekä Hanselin toimitusjohtaja Anssi Pihkala. Esittelijöinä toimivat valtiovarainministeriön finanssineuvos Tarja Sinivuori-Boldt ja Kuntaliiton johtava lakimies Katariina Huikko. Ohjausryhmän sihteereinä toimivat valtiovarainministeriöstä ohjelmapäällikkö Martina Nisula ja hankeassistentti Minna Koivisto.

Ohjelmanhallinnan ryhmä

Teemaryhmien vetäjät muodostavat ohjelmanhallinnan ryhmän, joka kokoontuu säännöllisesti. Ohjelmanhallinnan puheenjohtajana toimii finanssineuvos Tarja Sinivuori-Boldt valtiovarainministeriöstä ja varapuheenjohtajana johtava lakimies Katariina Huikko Kuntaliitosta. Ohjelmanhallinnan ryhmän tehtävänä on suunnitella ja koordinoita Hankinta-Suomen toimintaa hyödyntäen synergiat ja poistaen mahdolliset päällekkäisyydet. Ohjelmanhallinnan ryhmä vastaa myös ohjausryhmän kokousmateriaalien sisällön tuotannosta.

Teemaryhmät

Strategian tahtotilojen mukaisesti kahdeksan kaikille avointa teemaryhmää suunnittelee ja käynnistää konkreettiset toimet, joilla edistetään kansallisen strategian tavoitteiden toimeenpanoa.

Viestintä

Ohjelman viestinnästä vastaavina toimivat valtiovarainministeriön viestintäasiantuntija Roosa Pekola ja Kuntaliiton viestinnän asiantuntija Teresa Salminen (vv. tällä hetkellä). Ohjelman viestintävastuulliset vastaavat ohjelman viestinnän suunnittelusta sekä yhdessä ohjelmanhallinnan ryhmän kanssa viestinnän toteuttamisesta suunnitelman mukaisesti. Teemaryhmien viestintää tukee viestinnän erityisasiantuntija Karin Metsäpelto Kuntaliitosta.

Lisätietoja [Hankinta-Suomen nettisivuilta](#) sekä:

- finanssineuvos Tarja Sinivuori-Boldt, puh. 02955 30433, tarja.sinivuori-boldt(at)vm.fi
- johtava lakimies Katariina Huikko, puh. 050 566 4327, katariina.huikko(at)kuntaliitto.fi

Liite: Julkisten hankintojen kansallisen strategian tahtotilat ja tavoitteet

Liite: Julkisten hankintojen kansallisen strategian tahtotilat ja tavoitteet

1. Johdamme hankintoja strategisena toimintona ja hyödynnämme hankintojen potentiaalin tavoitteidemme saavuttamisessa

- Hankintayksiköt tunnistavat strategisesti merkittävimmät hankintakokonaisuudet ja edistävät strategisten tavoitteidensa saavuttamista hankintojen avulla
- Johdamme hankintoja ammattimaisesti koko elinkaaren ajan sekä kansallisesti että hankintayksikötasolla
- Varaudumme hankinnoissa häiriötilanteisiin sekä normaali- että poikkeusoloissa
- Hankinnat ovat osa organisaatioiden tulos- ja omistajaohjausta

2. Teemme hankinnat ammattimaisesti ja kehitämme osaamistamme jatkuvasti

- Kartoitamme hankintojen osaamistason kokonaiskuvan sekä kansallisella että hankintayksikötasolla
- Ylläpidämme ja kehitämme hankintoihin liittyvää osaamistamme sekä strategisella että operatiivisella tasolla
- Lisäämme hankintoihin liittyvää koulutusta
- Varmistamme vaikuttavan ja laadukkaan hankintojen tutkimustoiminnan

3. Suomi on edelläkävijä hankintojen tiedolla johtamisessa ja vaikuttavuuden kehittämisessä

- Suomi on edelläkävijä tietojen hyödyntämisessä hankinnoissa
- Arvioimme hankintoja koskevaa vaikuttavuutta eri tasoilla
- Edistämme vaikuttavuusperusteisia hankintoja

4. Teemme toimivia ja laadukkaita hankintoja osallistavasti ja edistäen markkinoiden elinvoimaisuutta

- Hankintayksiköillä on edellytykset markkinoiden hyödyntämiseen
- Julkiset hankinnat ovat houkuttelevia erilaisille tarjoajille
- Suunnittelemme hankinnat tarvelähtöisesti ja osallistavasti loppukäyttäjää kuunnellen

5. Ratkaisemme haasteita innovaatioilla ja teemme hankintoja kokeilevasti ja kehitysmuotoisesti

- Julkinen sektorimme on kehitysmuotoisesti ajatteleva ja rohkeasti toimiva sekä hyödyntää haasteiden ratkaisemisessa innovaatioita
- Luomme edellytyksiä julkisen sektorin ja yritysten väliselle yhteistoiminnalle ja vuorovaikutukselle sekä edistämme innovaatiomuotoisen markkinan syntymistä
- Lisäämme innovatiivisten hankintojen määrää 10 prosenttiin kaikista hankinnoista ja saamme aikaan vaikuttavuutta

6. Edistämme hankinnoilla yhteiskuntavastuullisesti julkisen talouden kestävyttä

- Torjumme hankinnoilla harmaata taloutta ja edistämme verovastuullisuutta
- Hankinnat ovat suunnitelmallisia ja kustannustehokkaita
- Vähennämme julkisten hankintojen hankinta- ja prosessikustannuksia

7. Edistämme hankinnoilla sosiaalista yhteiskuntavastuuta julkishallinnon sekä yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyönä

- Edistämme muita heikommassa työmarkkina-asemassa olevien työllistymistä siihen soveltuvissa hankinnoissa
- Edistämme hankinnoissa ihmisoikeuksien ja työelämän perusoikeuksien kunnioittamista

8. Suomi on ekologisten julkisten hankintojen suunnannäyttäjä

- Tuemme julkisilla hankinnoilla Suomen hiilineutraalisuustavoitetta 2035 ja kiertotalouden toteuttamista
- Tuemme luonnon monimuotoisuuden säilymistä hankintojen avulla
- Edistämme kestävästä ruokahuollosta elintarvike- ja ruokapalveluhankinnoissa ja käytämme kestävästi ja vastuullisesti tuotettuja elintarvikkeita